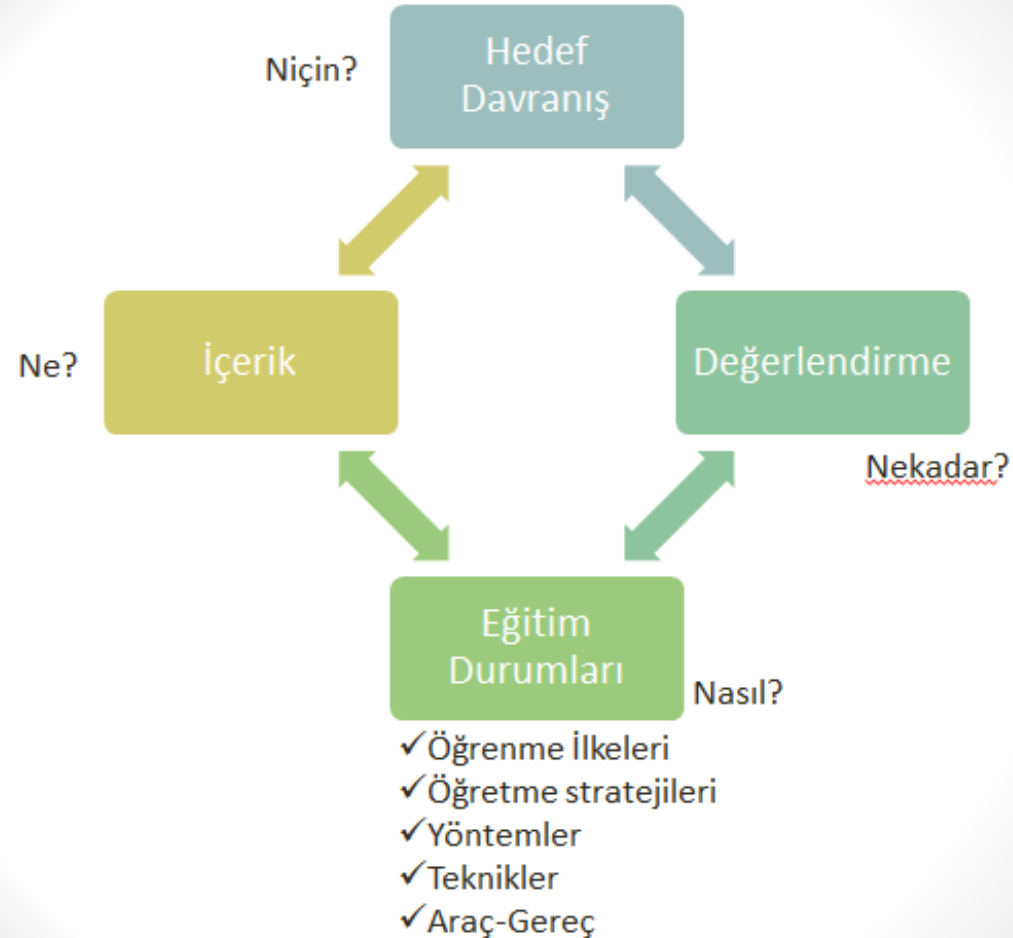

ÖLÇME DEĞERLENDİRME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Dr. İbrahim YILDIRIM

Ölçme değerlendirmenin öğretim sürecindeki yeri ve önemi

Başlarken...

- **Ölçme:** Herhangi bir niteliğin gözlenmesi ve gözlem sonucunun sayılarla ya da sembollerle ifade edilmesidir.
- **Ölçüm:** Ölçme işleminden elde edilen sonuçtur.
- **Ölçme kuralı:** Ölçme işleminde ölçme işlemlerinin nasıl yapılacağını belirten kurallardır.
- **Ölçüt:** Karar verebilmek ya da bir değer biçebilmek için başvurulacak ilke veya kriterdir.
- **Değerlendirme:** Ölçme işleminden elde edilen ölçme sonuçlarının bir ölçüt veya ölçütler takımıyla karşılaştırılarak birey veya nesnelerin ölçülen özellikleri hakkında bir karar verme sürecidir.

Ölçme, ölçüm ve ölçme kuralı örnekleri

ÖLÇME SONUÇLARI BAZEN BİR SAYI İLE BAZEN DE BİR SIFAT/SEMBOL İLE İFADE EDİLEBİLİR.

- Gaziantep'te bugünkü hava sıcaklığı 40 derecedir,
- Ahmet'in boyu 192 santimetredir,
- Sınıf mevcudu 54'tür,
- Aracımızın hızı saatte 82 kilometredir,
- 4 kg elma,
- Ersan sınavda 1. oldu,
- Ankara'nın plaka kodu 06'dır,
- Bu su sıcaktır.
- Bu mandalina ekşidir,
- Çantanın rengi mavidir.
- Deniz erkektir.

Ölçme türleri

Doğrudan (Temel) Ölçme

Ölçülmek istenen özelliğin kendisiyle aynı türden bir araçla doğrudan ölçülmesidir.

- ➔ Bu tür ölçmede ölçülen özellikle ölçme aracı benzer özelliktedir.
(Ağırlığın ağırlıkla, uzunluğun uzunlukla ölçülmesi ...)

Dr. İbrahim Yıldırım

Dolaylı Ölçme

Ölçülmek istenen özelliğin, etki ettiği düşünülen başka araçlarla ölçülmesidir.

- ➔ Bu tür ölçmede, özelliğin kendisi değil, ölçme aracı üzerindeki etkisi ölçülür.
(Sıcaklığın termometredeki cıvaya etkisi, zekânın testlerdeki başarıya etkisi...)

Türetilmiş Ölçme

Ölçülmek istenen özelliğin farklı ölçümler arasındaki bağıntı yardımıyla ölçülmesidir.

- ➔ Bu tür ölçmede, birden fazla ölçüm fomüllerle işleme sokulur.
(Üçgenin alanının, taban ve yükseklik çarpımının 2'ye bölünmesiyle elde edilmesi...)

Ölçmede birim

- Ölçmeye ilişkin örnekler verilirken ölçme sonuçları bir birimle ifade edilmiştir. (2 kalem, 170 cm, 20 kg vb.).
- Hem günlük hayatta hem de bilimsel işlemlerde herkesin üzerinde uzlaştığı birimler kullanılır.
- Ölçmede belirli bir birimin kullanılması ölçme işleminin objektif olmasını sağlar. Bu objektiflik ölçmede hatayı azaltır, duyarlılığı artırır ve standardı sağlar.

Birimlerin temel olarak taşınması gereken 3 özelliği vardır!

Birim Özellikleri

Eşitlik

Ölçme aracında her birim aralığının birbirine eşit olmasıdır. Birimde aranan en önemli özelliktir.

Örnek:

Bir metrede her cm arasının eşit olması.

Genellik

Birimin herkes tarafından aynı biçimde anlaşılmasıdır.

Örnek:

Kilogram dünyanın her yerinde genel bir birimken geçmişte kullanılan okka genel bir birim değildir.

Kullanışlık (Uygunluk)

Birimin amaca ve ölçülecek büyüklüğe uygun olması demektir.

Örnek:

İstanbul-Ankara arasındaki mesafenin ölçülmesinde kullanılan birim kilometre iken gezegenler arası mesafe ölçülürken kullanılan birim ışık yılıdır.

Örnek:

Birim kullanılmamış
ifadeler

Herkesin zihninde
farklı miktar karşılar.

- Markete gidip biraz şeker alacağım.
- Sınıfta çok öğrenci var.
- Suna'nın boyu uzun.
- Maçta çok gol atamadım.

Birim kullanılmış
ifadeler

Herkesin zihninde aynı
miktarı karşılar.

- Markete gidip **bir kilo** şeker alacağım.
- Sınıfta **yirmi** öğrenci var.
- Suna'nın boyu 1,75 **cm**.
- Maçta **iki** gol attım.

Birim Türleri

Ölçmede Birim

Doğal Birim

Doğal olarak her bir parçasının 1 birim kabul edildiği birim türüdür. Parçaların büyüklük, küçüklük gibi özellikleri önemli değildir.

Örnek:

- Sınıftaki öğrencileri sayarken her bir öğrenci bir birim olarak alınır.
- Bir metindeki kelimeleri sayarken her bir kelime bir birimdir.
- Adım, karış gibi ölçülerin her biri 1 birimdir.

Dr. İbrahim Yılmaz

Tanımlanmış (Yapay) Birim

Bir değişkenin ne kadarlık miktarına 1 birim denileceği tanımlanmış; eşit, genel ve kullanışlı hâle getirilmiş birimlerdir.

Örnek:

- Saat, lira, puan, kilo, metre, ders süreleri tanımlanmış birimlerdir.
- Bir saat; 60 dakika şeklinde uzmanlar tarafından tanımlanmıştır.
- Bir yıl; 12 ay, 52 hafta ve 365 gün olarak tanımlanmıştır.

Ölçmede Sıfır (0)

Ölçmede yokluk ifade edip etmediğine göre sıfır ikiye ayrılır. Bunlardan biri doğal (gerçek, mutlak) diğeri de bağıl (görelî, tanımlanmış, keyfî) "0" dır.

**Doğal (Mutlak)
Sıfır:**

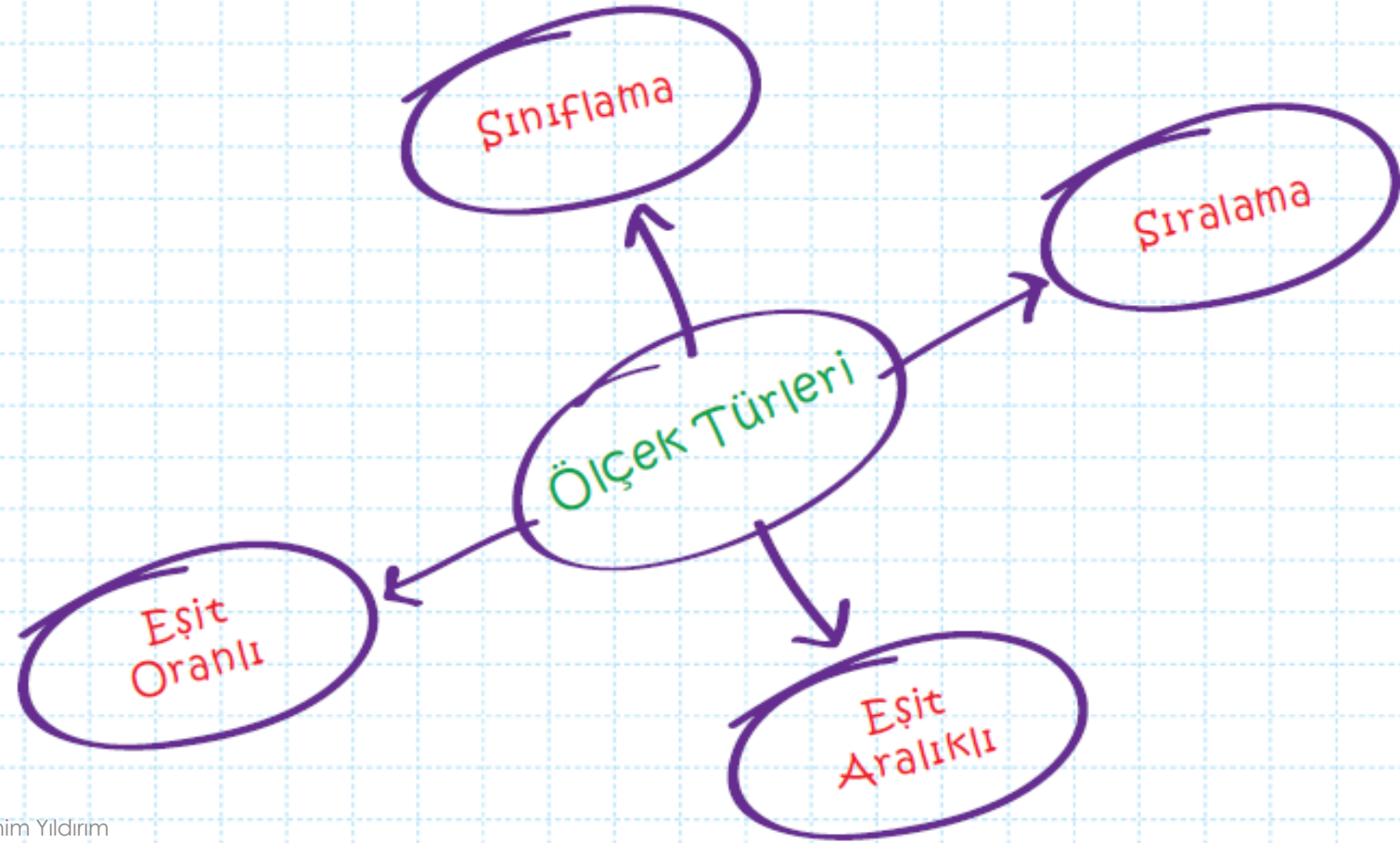
Bir özelliğın miktar olarak gerçekten yokluğunu yani hiç olmadığını ifade eden sıfırdır. Matematikte kullandığımız "0" mutlak sıfırdır.

**Tanımlanmış
(Bağıl) Sıfır:**

Sıfırın gerçekten yokluk ifade etmediğı durumdur. Sadece bir özellik ölçülürken standart bir başlangıç noktasını belirtmek için kullanılır.

Ölçek ve Türleri

Ölçek, ölçme sonuçlarını gösteren sayı ve sembollerin matematiksel ya da istatistiksel özellikleri anlamına gelir.

Sınıflama Ölçekleri

Bireyler ya da nesnelerin ölçülen özellik bakımından sınıflandırıldığı, adlandırıldığı, gruplandırıldığı, kategorilendirildiği ölçek türüdür.

- ★ Sınıflama ölçeğinde dört işlem yapılamaz.
- ★ Gruplara göre bireylerin özelliklerinin gözlem sıklıkları (yani frekansları) hesaplanabileceğinden mod ve yüzdelik gibi istatistiksel işlemler yapılabilir.

En basit düzeydeki
ölçmelerdir.

Sıralama Ölçekleri

Ölçülen varlıkların ölçülen özelliklere göre bir sıraya konulması işlemidir. Sıralama ölçeğinde özellikler, genellikle sıra sayılarıyla ya da sembollerle birlikte ifade edilir.

- ★ Sıralama ölçeğinde birimlerin arası eşit değildir:
- ★ Sıralama ölçeğinde "0" anlamsızdır, yani 0'ıncı sıra herhangi bir özellik göstermez. Ölçekte başlangıç noktası da değişkendir:
- ★ Sıralama ölçeğinde dört işlem yapılamaz.
- ★ Özellikler büyüklük sırasına konulabildiğinden medyan, yüzdelikler ve sıra farkları korelasyonu hesaplanabilir.

Eşit Aralıklı Ölçekler

Bu ölçek türünde başlangıç noktası bağıl (görelî) sıfırdır. Nesnelerin, kişilerin bu başlangıç noktasından başlayarak eşit aralıklarla (birimlerle) sıralandığı (takvim, saat, rakım, termometre gibi) ölçek türüdür.

Örnek:

Rakım: Bir dağın yüksekliğinde başlangıç noktası deniz seviyesi olarak kabul edilir. Bu nedenle buradaki sıfır noktası bağıl bir sıfırdır yani deniz seviyesine bağlıdır.

Termometre: Sıcaklık ölçülürken sıfır santigrat derecede bağıl bir sıfır noktasıdır. Yani sıfır derecede sıcaklık yoktur, denmez.

Takvim: Kullandığımız takvimde de 0 yılı İsa'nın doğumuna bağlı olduğu için bağıl bir sıfırdır ve takvimde eşit aralıklı ölçek düzeyindedir.

Saat: Gece 00.00'da zaman yokluğu söz konusu değildir.

Eşit Oranlı Ölçekler

Eşit aralıklı ölçeğe benzer. Fakat eşit oranlı ölçeğin **eşit aralıklı ölçekten farklı** başlangıç noktasının mutlak (gerçek) sıfır olmasıdır.

Örnek:

- Murat'ın boyu 175 cm'dir.
- Sevim 22 yaşındadır.
- Neşe, Ankara'da 6 ay kaldı.
- Serkan 85 kg ağırlığındadır.

ÖLÇEKLER

Özellik	SINIFLAMA	SIRALAMA	EŞİT ARALIKLI	EŞİT ORANLI
Eşit ölçme birim	Yok	Yok	Var	Var
Sıfır noktası	Yok	Yok	Tanımlı	Gerçek(Mutlak)
Dört işlem	Yok	Yok	+, -	+, -, *, /
Ölçme duyarlılığı	Düşük			Yüksek

Değişken Türleri

Değişkenler

- sayılarla ifade edilmesi yönünden, **nitel** ve **nicel**,
- aldıkları değere göre; **sürekli** ve **kesikli**,
- başka bir değişkene bağıllık derecesine göre; **bağımlı** ve **bağımsız**,

olarak gruplara ayrılırlar.

Nitel ve nicel değişkenler

► Nitelik ve nicelik!

- Bir değişken sayı ile ifade ediliyorsa **nicel değişken** olarak adlandırılır. Sayının mutlaka azlık çokluk anlamı taşıması gerekir.

Kilo, yaş, boy, zeka düzeyi bu gruba girerken forma numarası bir sayı olduğu halde bu gruba girmez (azlık çokluk belirtmediği için).

- Eğer bir değişken sembol ile gösteriliyorsa ona **nitel değişken** denir.

Cinsiyet, başarı (iyi, pekiyi, orta) göz rengi, medeni durum vb. değişkenler sayısal çoklukla ifade edilemeyen değişkenlerdir (sıfatsal değişkenlerdir). Kız öğrencilere “1” erkek öğrencilere “2” denmesi nitel değişkendir (azlık çokluk belirtmediği için).

Sürekli ve Kesikli değişkenler

- **Sürekli Değişken:** Değişkenler ölçülerek ya da sıralanarak elde edilir. İki ölçüm arası sonsuz sayıda noktaya bölünebilir. Aralık biçiminde ifade edilebilirler. Örneğin; boy uzunluğu, kilo, fiyat, gelir vs.
- **Kesikli Değişken:** Ölçümler 0, 1, 2 gibi kesin değerler alır. Ara değerler söz konusu değildir. Nitel değişkenler, genellikle kesikli değişkenlerdir. Örneğin; cinsiyet, yazı-tura, ülke kodları, şirket türü, saç rengi, göz rengi, gözlük kullanımı, medeni durum, mezuniyet durumu vs.

Bağımlı ve Bağımsız değişkenler

- Bazı değişkenler başka bir değişkene bağlı olmadan artar ya da azalır, yani değişirler. Bu tür değişkenlere **bağımsız değişken** adı verilir. Bağımsız değişken bir araştırmada etkisinin olup olmadığı araştırılan değişkendir.
- Bazı değişkenler ise başka bir değişkene bağlı olarak değerler alırlar ve **bağımlı değişken** olarak adlandırılırlar. Bağımsız değişkene bağlı olarak değişiminin araştırıldığı değişkendir.

Etkileyen=bağımsız, Etkilenen=bağımlı

Neden=bağımsız, Sonuç=bağımlı değişken.

Örneğin,

- 6.sınıf öğrencilerine sunuş yoluyla öğrenme stratejisini uygulayan bir öğretmenin bu stratejinin öğrencilerinin başarıları üzerindeki etkisini araştırdığını düşünelim.

Bağımlı değişken: öğrenci başarı düzeyi

Bağımsız değişken: Sunuş yoluyla öğrenme stratejisinin etkisinin olup olmadığı araştırıldığı için öğretmenin uyguladığı öğretim stratejisi bağımsız değişkendir.